

Dosarul nr. 2ra-246/24
2-19121443-01-2ra-05032024

Prima instanță: Judecătoria Chișinău, sediul Centru (jud. C. Roșca)
Instanța de apel: Curtea de Apel Chișinău (jud: I. Secieru, V. Cotorobai, M. Anton)

DECIZIE

23 iulie 2024

mun. Chișinău

CURTEA SUPREMĂ DE JUSTIȚIE

Completul de judecată, în componența:

Președinte, judecător

Judecători

Stela Procopciuc

Oxana Parfeni

Lilia Roic-Botezatu

examinând recursul declarat de Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică,

în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de Vladislav Bîcu împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la repararea prejudiciului material și moral cauzat în urma detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și compensarea cheltuielilor de judecată,

împotriva deciziei din 09 noiembrie 2023 a Curții de Apel Chișinău,

c o n s t a t ă :

La 17 iulie 2019, Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică, a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova, solicitând încasarea sumei de 10 000 de euro convertiți în MDL cu titlu de prejudiciu moral cauzat în urma detenției, în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

În motivarea acțiunii, reclamantul a invocat că în baza mandatului de arestare emis de către Judecătoria Rîșcani, mun. Chișinău, s-a deținut în Penitenciarul nr. 13, pe un termen de 35 zile, începând cu data de 24 ianuarie 2014 până la data de 28 februarie 2014.

Totodată a menționat că, în legătură cu condițiile de detenție inacceptabile, degradante, s-a adresat cu cerere, înregistrată sub numărul 16199, către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO), în temeiul art. 3, art. 5 și art. 13 din Convenție, prin intermediul avocatului. La data de 02 martie 2017, CtEDO a comunicat parțial cererea autorităților moldovenești. La fel, CtEDO a indicat că capetele de cerere în partea art. 3 și art. 13 din Convenție, fac obiectul unei jurisprudențe bine determinate. A atenționat autoritățile țării să țină cont de practica uzuală a Curții, cu referire la satisfacția echitabilă în plângerile de genul dat, potrivit art. 41, în cauzele Shishanov contra Moldovei, 15 septembrie 2015, Gorea contra Moldovei, 23 iulie 2013, în ambele fiind acordat cu titlu de prejudiciu moral, câte 10 000 de euro.

Reclamantul a precizat că prin decizia din 19 martie 2019, în cauza Codreanu contra Moldovei, CtEDO a radiat mai multe cereri, inclusiv și cererea acestuia, în temeiul noii legi intrate în vigoare la 01 ianuarie 2019.

La 02 mai 2019, în temeiul art. 473³ din Codul de procedură penală, a înaintat o plângere judecătorului de instrucție. Prin încheierea din 01 iulie 2019 a Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, s-a constatat deținerea pe un termen de 35 de zile, în condiții de detenție contrare prevederilor art. 3 din Convenție.

Prin cererea de majorare a cuantumului pretențiilor datată cu 11 februarie 2020, Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică, a solicitat suplimentar încasarea sumei de 15 300 de lei cu titlu de prejudiciu material, ce constituie cheltuielile de asistență juridică suportate pentru reprezentare în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, achitate de către tatăl reclamantului conform bonurilor, la data de 04 februarie 2014 și 24 februarie 2014. Ulterior, a solicitat încasarea sumei de 13 000 lei cu titlu de cheltuieli de judecată de asistență juridică, suportate în prezentul proces.

Prin încheierea din 19 iulie 2021 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, s-a încetat procesul civil, la cererea de chemare în judecată depusă de Vladislav Bîcu împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la repararea prejudiciului, precum și compensarea cheltuielilor de judecată. S-a menționat că nu se admite o nouă adresare în judecată aceleași părți cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri.

Prin decizia din 02 noiembrie 2021 a Curții de Apel Chișinău s-a admis recursul declarat Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică și s-a casat integral încheierea din 19 iulie 2021 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, cu restituirea cauzei spre rejudecare în instanța de fond, în același complet de judecată.

Prin încheierea din 07 iulie 2022 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, s-a suspendat procesul civil în cauza civilă până la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești în cauza penală.

Prin decizia din 27 septembrie 2022 a Curții de Apel Chișinău s-a admis recursul declarat Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică și s-a casat încheierea din 07 iulie 2022 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, cu restituirea dosarului spre examinare în fond, în aceeași instanță.

Prin hotărârea din 02 martie 2023 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, s-a admis parțial cererea de chemare în judecată depusă de Vladislav Bîcu și s-a încasat din contul bugetului de stat gestionat de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, prin intermediul Ministerului Justiției al Republicii Moldova, în beneficiul lui Vladislav Bîcu suma de 3 500 de lei cu titlu de prejudiciu moral cauzat în urma detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, suma de 8 000 de lei cu titlu de cheltuieli de reprezentare în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și suma de 4 000 de lei cu titlu de cheltuieli de asistență juridică suportate în cadrul procesului. În rest, s-a respins ca neîntemeiată cererea de chemare în judecată depusă de către Vladislav Bîcu împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la repararea prejudiciului moral și material cauzat în urma detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și compensarea

cheltuielilor de judecată.

În dezacord cu hotărârea primei instanțe, Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică, și Ministerul Justiției al Republicii Moldova au declarat apel.

Prin decizia din 09 noiembrie 2023 a Curții de Apel Chișinău s-au admis apelurile declarate de avocatul Andrei Donică, în interesele lui Vladislav Bîcu și de Ministerul Justiției al Republicii Moldova. S-a casat hotărârea din 02 martie 2023 a Judecătorei Chișinău, sediul Centru și s-a emis o nouă hotărâre sub formă de încheiere prin care s-a încetat procesul intentat la cererea de chemare în judecată depusă de Vladislav Bîcu împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la repararea prejudiciului moral și material cauzat în urma detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, din motiv că cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

La 23 februarie 2024, Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică, a depus cerere de recurs împotriva deciziei din 09 noiembrie 2023 a Curții de Apel Chișinău, solicitând admiterea recursului, casarea deciziei instanței de apel, trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel.

În motivarea recursului, recurentul a invocat că prin încheierea din 19 iulie 2021 a Judecătorei Chișinău, sediul Centru, s-a dispus încetarea procesului civil în temeiul art. 265 lit.a) din Codul de procedură civilă. Iar prin decizia irevocabilă din 02 noiembrie 2021 a Curții de Apel Chișinău, s-a casat încheierea enunțată cu restituirea pricinii spre rejudecare în instanța de fond. Drept urmare, prin hotărârea primei instanțe s-a admis parțial cererea de chemare în judecată, doar că instanța greșit a aplicat legea penală în loc de cea civilă. Suma încasată cu titlu de prejudiciu moral nu se încadrează în jurisprudența CtEDO referitor la satisfacția echitabilă.

În pofida faptului că prin decizia irevocabilă din 02 noiembrie 2021 a Curții de Apel Chișinău s-a casat încheierea de încetare a procesului în temeiul art. 265 lit.a) din Codul de procedură civilă, prin decizia instanței de apel din 09 noiembrie 2023 s-a mai încetat odată procesul civil, fiind aplicat același temei, considerând greșit că nu urmează a fi examinată cauza în procedura civilă. În contextul prevederilor art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală, în redacția veche, era în drept să se adreseze cu o acțiune civilă. Or, prin decizie judecătorească irevocabilă a fost achitat în cauza penală și nu cade sub incidența prevederilor art. 385 alin.(5), (6) din Codul de procedură penală.

Recurentul a opinat că în cazul existenței unei decizii irevocabile de casare a încheierii de încetare a procesului, instanța de apel nu urma să adopte o astfel de decizie la 09 noiembrie 2023. Adoptarea acestei decizii arbitrare a dus la violarea art. 6 din Convenție, prin prisma principiului securității raporturilor juridice. Instanța de apel urma să judece apelul potrivit legii civile, a jurisprudenței CtEDO referitor la satisfacția echitabilă și să admită integral cererea de chemare în judecată, invocând prevederile art. 432 alin.(1) lit.e) din Codul de procedură civilă ca temei de recurs.

Copia recursului declarat a fost expediată intimatului, prin intermediul poștei electronice la 30 aprilie 2024 (Vol.II, f.d.40-41).

Intimatul nu a făcut uz de dreptul procedural și nu a depus referință la cererea

de recurs.

În conformitate cu prevederile art. 434 alin.(1) din Codul de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

Decizia instanței de apel a fost adoptată la 09 noiembrie 2023, iar cererea de recurs a fost depusă la 23 februarie 2024.

Materialele cauzei atestă expedierea copiei deciziei instanței de apel către participanții la proces la data de 19 februarie 2024, prin intermediul poștei electronice (Vol.II, f.d.29). Astfel, recursul este în termen.

Prin Legea nr. 246 din 31 iulie 2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție) au fost operate modificări în Codul de procedură civilă, care au intrat în vigoare la 01 septembrie 2023.

Legiuitorul a optat pentru principiul aplicării imediate a noilor reglementări procedurale, cu excepția temeiurilor în baza cărora se vor examina recursurile depuse la Curtea Supremă de Justiție până la data intrării în vigoare a prezentei legi.

Respectiv, recursul declarat de Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică, a fost înaintat ulterior intrării în vigoare a Legii nr. 246 din 31 iulie 2023 și urmează a fi examinat în baza temeiurilor în vigoare la data depunerii recursului.

Totodată, având în vedere că legea procedurală civilă, care impune obligații noi, anulează sau reduce drepturile procedurale ale participanților la proces, limitează exercitarea unor drepturi ori stabilește sancțiuni procedurale noi sau suplimentare, nu are putere retroactivă recursul se va examina conform procedurii de judecare a recursului în vigoare la data depunerii acestuia, deoarece după sensul său norma referitoare la temeiuri cuprinde și procedura, or, temeiurile nu pot fi separate de procedura de examinare și soluționare, ele fiind un tot întreg organic.

În conformitate cu prevederile art. 431 alin.(1), (2), (3), (4) din Codul de procedură civilă, examinarea recursului împotriva deciziilor instanțelor de apel ține de competența Curții Supreme de Justiție. Asupra admisibilității recursului decide un complet din 3 judecători. Recursul considerat admisibil se examinează într-un complet din 3, 5 sau 9 judecători ai Curții Supreme de Justiție. Judecătorii care au examinat admisibilitatea recursului pot participa și la examinarea recursului în cauză.

În temeiul art. 440 alin.(3) din Codul de procedură civilă, dacă este considerat admisibil, completul examinează recursul în fond.

În virtutea art. 442 alin. (1), (2), (3) din Codul de procedură civilă, judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, în limitele invocate în recurs, legalitatea hotărârii contestate prin prisma temeiurilor prevăzute la art.432. Instanța invocă, din oficiu, neatragera în proces a persoanelor ale căror drepturi sunt lezate prin hotărâre. În recurs nu pot fi administrate noi dovezi, cu excepția celor care dovedesc cheltuielile de judecată. Aprecierea probelor dată de prima instanță și de instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, cu excepția cazului când se invocă temeinic art.432 alin.(1) lit.e) sau când Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimitere la rejudecare. La examinarea recursului într-o cauză care a fost trimisă anterior la rejudecare, prevederile art.372 alin.(1) se aplică în mod corespunzător. Instanța de recurs este obligată să se

pronunțe asupra tuturor motivelor esențiale invocate în recurs.

Art. 444 din Codul de procedură civilă prevede că recursul considerat admisibil se examinează fără înștiințarea și audierea participanților la proces, cu excepția recursului în care se invocă întemeiat art.432 alin.(1) lit.b) și e). Completul poate decide și în alte cazuri invitarea participanților în ședință pentru a se pronunța cu privire la recursul considerat admisibil.

La caz, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție a considerat inoportună invitarea acestora, întrucât argumentele expuse în cererea de recurs au fost formulate cu suficientă precizie pentru a permite verificarea legalității hotărârilor atacate.

Verificând actul de dispoziție judecătorească contestat în limitele controlului de legalitate, în raport cu criticele invocate în recurs, în baza materialelor din dosar, în coroborare cu normele de drept aplicabile, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție considerând admisibil recursul declarat, urmează a-l admite și a casa integral decizia instanței de apel cu trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel, din motivele ce succed.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) din Codul de procedură civilă, instanța, după ce judecă recursul, este în drept: c) să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

În debutul analizei, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reamintește concluziile Curții Europene a Drepturilor Omului reținute în cauza Zubac vs. Croația (hotărârea din 05 aprilie 2018), în contextul principiului preeminenței dreptului dedus din art. 1 al Convenției, Curtea Supremă de Justiție nu trebuie să ignore sau să nu aibă în vedere nereguli procedurale evidente.

De altfel, legea procesual civilă consacră principiul general după care orice hotărâre judecătorească trebuie să fie motivată și să reprezinte premisa pentru soluția din dispozitiv. Aceasta dispoziție este edictată atât în interesul unei bune administrări a justiției și încrederii ce trebuie să inspire justițiabililor, cât și pentru a se da instanțelor superioare posibilitatea de a controla judecata primelor instanțe. Pentru conformarea acestui principiu, judecătorii fondului sunt datori să arate motivele de fapt și de drept care au format convingerea lor, să enunțe cele constatate și dovezile care au determinat-o. Drept urmare a respectării principiilor dreptului procesual civil, instanței de apel avea obligația de a determina toate componentele acțiunii civile și în special obiectul acțiunii civile și temeiurile acesteia. Obiectul acțiunii civile îl formează pretențiile reclamantului față de pârât, adresate instanței de judecată în scopul apărării propriilor drepturi și care reies din raportul material litigios.

Instanța trebuie să determine raportul material litigios dintre părți întru constatarea corectă a specificului obiectului acțiunii civile și temeiului acesteia. Subsecvent identificării raporturilor dintre părți, instanța de judecată urmează să stabilească obiectul probațiunii în cauza dedusă judecării, circumstanță care presupune în sine conturarea faptelor juridice prin care se justifică pretențiile și obiecțiile părților și fără de care este imposibilă soluționarea justă a litigiului.

Prin cererea de chemare în judecată depusă la 17 iulie 2019 împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova, de către Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică, cu concretizările ulterioare, a solicitat încasarea sumei

de 10 000 de euro, convertiți în MDL, cu titlu de prejudiciu moral cauzat în urma detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, încasarea sumei de 15 300 de lei cu titlu de prejudiciu material, ce constituie cheltuielile de asistență juridică suportate pentru reprezentare în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. Ulterior, a solicitat încasarea sumei de 13 000 lei cu titlu de cheltuieli de judecată de asistență juridică, suportate în prezentul proces (Vol.I, f.d.5-7, 33).

Prima instanță judecând cauza în fond, prin hotărârea din 02 martie 2023, a admis cererea de chemare în judecată depusă de Vladislav Bîcu și a încasat din contul bugetului de stat gestionat de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, prin intermediul Ministerului Justiției al Republicii Moldova, în beneficiul lui Vladislav Bîcu suma de 3 500 de lei cu titlu de prejudiciu moral cauzat în urma detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, suma de 8 000 de lei cu titlu de cheltuieli de reprezentare în fața Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și suma de 4 000 de lei cu titlu de cheltuieli de asistență juridică suportate în cadrul procesului. În rest, a respins ca neîntemeiată cererea de chemare în judecată depusă de către Vladislav Bîcu împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la repararea prejudiciului moral și material cauzat în urma detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și compensarea cheltuielilor de judecată (Vol.I, f.d.216,221-228).

Curtea de Apel Chișinău, prin decizia din 09 noiembrie 2023, a admis apelurile declarate de avocatul Andrei Donică, în interesele lui Vladislav Bîcu și de Ministerul Justiției al Republicii Moldova. A casat hotărârea din 02 martie 2023 a Judecătorei Chișinău, sediul Centru și a emis o nouă hotărâre sub formă de încheiere prin care a încetat procesul intentat, din motiv că cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă (Vol.II, f.d.19-26).

În motivarea soluției, instanța de apel a reținut că cerințele formulate de către reclamant nu constituie obiectul unui litigiu civil și, respectiv, nu urmează a fi examinate în procedură civilă, pornind de la următoarele.

Cu trimitere la prevederile art. 3 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și ținând cont de jurisprudența Curții Europene, instanța de apel a menționat că acțiunea este înaintată la data de 17 iulie 2019.

Din raționamentul logico-juridic al art.473¹ din Codul de procedură penală (introdus prin Legea nr.163 din 20 iulie 2017, în vigoare din 20 decembrie 2017), instanța de apel a desprins concluzia că toate plângerile depuse împotriva actelor/acțiunilor/inacțiunilor organului care pune în executare hotărârea judecătorească de condamnare privativă de libertate se examinează de judecătorul de instrucție. O claritate în acest sens a fost făcută de legiuitor și prin Legea nr.272 din 29 noiembrie 2018 (în vigoare din 01 ianuarie 2019), prin care au fost introduse în Codul de procedură penală, art. 473³ și art.473⁴. Respectiv, a conchis că acțiunile organului care este responsabil de punerea în executare a hotărârii judecătorești de condamnare privativă de libertate nu constituie obiectul unor litigii civile de drept comun sau de altă natură și nu pot fi contestate în instanța de judecată prin intentarea acțiunii în procedură civilă.

Prin prisma criticilor aduse în recurs raportate la prevederile art. 432 alin.(1) lit. e) din Codul de procedură civilă invocate de recurent precum că decizia contestată este arbitrară, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție consideră necesar de a admite recursul și a casa integral decizia instanței de apel cu trimiterea cauzei spre rejudecare.

În temeiul art.432 alin. (1) lit.e) din Codul de procedură civilă, recursul este admis dacă hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor.

Totodată, art. 432 alin. (2) din Codul de procedură civilă stipulează că temeiurile menționate la alin.(1) lit.d)–f) pot fi invocate în recurs doar dacă au fost invocate în apel sau dacă încălcarea a avut loc în instanța de apel.

În sensul art. 16 alin. (1), (2) din Constituția Republicii Moldova respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului. Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Instanța de recurs relevă că acest deziderat consolidează poziția ființei umane în cadrul valorilor ocrotite de stat. Statul se obligă să respecte și să ocrotească persoana, iar conform Constituției respectarea și ocrotirea persoanei sunt în categoria obligațiilor primordiale ale statului, fiind respectat principiul egalității tuturor cetățenilor în fața legii și a autorităților publice. Esența acestei norme constă în faptul că toți cetățenii au aceleași drepturi, libertăți fundamentale și îndatoriri, exercitarea cărora este asigurată de către stat fără discriminare.

Accesul liber la justiție constituie un principiu fundamental al organizării oricărui sistem democratic, astfel încât are semnificații deosebite și pentru dreptul procesual. Facilitatea oricărei persoane de a introduce, după libera sa apreciere, o acțiune în justiție, implicând astfel obligația corelativă a statului ca prin instanța competentă să soluționeze aceste acțiuni reprezintă, practic, liberul acces al persoanei la justiție.

Conform art. 20 alin. (1), (2) din Constituția Republicii Moldova orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.

În sensul art. 54 alin. (1), (2), (3), (4) din Constituția Republicii Moldova în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24. Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Dreptul persoanei de a se adresa justiției este o condiție *sine qua non* în asigurarea eficienței exercitării drepturilor și libertăților sale. Pentru a concretiza și

a conferi plenitudine dreptului de acces liber la justiție, legiuitorul dezvoltă normele constituționale în legile organice. Principiile generale și normele dreptului internațional și ale tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, constituie elemente ale dreptului procesual civil și dau naștere nemijlocit drepturilor și libertăților omului în procesul civil. Normele care reglementează accesul liber la justiție în condiții egale la nivel de principiu sunt prevăzute în art. 5, art. 22 din Codul de procedură civilă.

Art. 5 alin.(1), (2) din Codul de procedură civilă stipulează că orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime. Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.

În corespundere cu prevederile art. 22 alin.(1) din Codul de procedură civilă, justiția în cauzele civile se desfășoară pe principiul egalității tuturor persoanelor, independent de cetățenie, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naștere, precum și al egalității tuturor organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, subordonare, sediu și de alte circumstanțe.

Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reiterează că dreptul accesului liber la justiție asigură respectarea și realizarea tuturor celorlalte drepturi și garanții procedurale ale reclamantului. Prin textul redat în art. 5 alin. (2) din Codul de procedură civilă, legiuitorul garantează reclamantului accesul liber la justiție, indiferent de existența sau inexistența cadrului normativ, astfel fiind exclus refuzul în realizarea dreptului reclamantului la instanță, din motiv de inexistență a unor prevederi legale exprese, care ar reglementa raportul social supus cercetării judiciare sau în caz de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare. Prin aceasta legiuitorul a exclus orice formă de limitare a accesului reclamantului la instanță în baza temeiului legat de materia diferită examinării.

În esență, principiul liberului acces la justiție se exprimă prin posibilitatea depunerii oricărei cereri a cărei rezolvare este de competența instanțelor judecătorești. Caracterul legitim sau nelegitim al pretențiilor formulate în justiție este rezultatul judecării cauzei și se constată prin hotărâre judecătorească. Iar refuzul judecătorului de a reține spre examinare o cauză din motiv de inexistență, imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației constituie o denegare de dreptate.

De altfel, CtEDO în practica sa reiterează dreptul fiecăruia de a formula orice pretenție cu privire la „drepturile și obligațiile [sale] civile” în fața unei judecătorii sau a unui tribunal. În acest fel, art. 6 § 1 ia forma „dreptului la o instanță”, din care dreptul de acces, adică dreptul de a institui proceduri în fața instanțelor pe probleme de natură civilă, constituie un aspect (Golder împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1975, pct.36). „Dreptul la o instanță” și dreptul de acces nu sunt absolute. Ele pot face obiectul unor limitări, însă acestea nu trebuie să restricționeze sau să reducă accesul conferit individului într-un mod sau într-o măsură în care însăși esența dreptului respectiv să fie afectată (De Geouffre de la Pradelle împotriva Franței, 16 decembrie 1992, pct. 28 și Stanev împotriva

Bulgariei (MC), nr. 36760/06, pct.229, CEDO 2012).

Reclamantul din prezenta cauză a avut posibilitatea de a introduce o acțiune în justiție, beneficiind de acest drept prin înaintarea acesteia împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova, însă nu a obținut și o finalitate a examinării, fiind eronat încetat procesul cu aplicarea prevederilor art. 265 lit. a) din Codul de procedură civilă.

CtEDO reamintește că dreptul de acces la o instanță nu include doar dreptul de a institui proceduri, ci și dreptul de a obține o „soluționare” a litigiului de către o instanță (Beneficio Cappella Paolini împotriva San Marino, nr. 40786/98, pct.29, CEDO 2004). Acest drept ar fi iluzoriu dacă sistemul juridic intern al unui stat contractant ar permite unui individ să introducă o acțiune civilă în fața unei instanțe fără a asigura că respectiva cauză fost soluționată printr-o decizie definitivă, în cursul procedurii judiciare. Ar fi de neconceput ca art. 6 § 1 să descrie în detaliu garanțiile procedurale oferite părților în litigiu – proceduri care sunt echitabile, publice și prompte – fără a asigura părților dreptul ca litigiile lor civile să fie în cele din urmă soluționate (Multiplex împotriva Croației, nr.58112/00, pct.45, 10 iulie 2003).

Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție menționează că reclamantul a înaintat cererea de chemare în judecată enunțată la 17 iulie 2019, inclusiv cu referire la prevederile art. 473⁴ din Codul de procedură penală.

În temeiul art. 473⁴ alin. (3) din Codul de procedură penală, în vigoare în perioada de referință, în urma constatării faptului că condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, instanța de judecată obligă administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile precare de detenție, stabilindu-i un termen concret, care nu va depăși 15 zile, după expirarea căruia instituția penitenciară informează instanța de judecată despre executarea încheierii.

La caz urmează a fi remarcat faptul că prin încheierea din 01 iulie 2019 a Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana, în rezultatul admiterii plângerii depuse în baza art. 473² din Codul de procedură penală, de către avocatul Andrei Donică, în interesele lui Vladislav Bîcu, s-a constatat deținerea ultimului în Penitenciarul nr. 13, pentru o perioadă de 35 de zile, în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Vol.I, 10-14).

În temeiul art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală, în redacția în vigoare la data înaintării acțiunii, în cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473²alin.(3), preveniții sunt despăgubiți în conformitate cu art.385 alin.(5) și (6) sau, după caz, aceștia pot înainta o acțiune civilă.

De altfel, este de menționat că în perioada de 35 de zile în care Vladislav Bîcu s-a deținut în Penitenciarul nr.13, acesta a avut calitatea de prevenit.

În conformitate cu art. 385 alin. (5), (6) din Codul de procedură penală, în redacția în vigoare la momentul formulării acțiunii, în cazul constatării încălcării drepturilor privind condițiile de detenție, garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, reducerea pedepsei se calculează în felul următor: de la una la două zile de reducere pentru 10 zile de detenție în condiții precare calculate cumulativ. Prevederile art.473² alin.(2)–(2⁵) și (5), art.473³

alin.(3) și art.473⁴ alin.(1)–(5¹) se aplică în mod corespunzător la examinarea plângerii prevenitului sau a apărătorului acestuia împotriva condițiilor de detenție. În cazul în care condamnatul s-a aflat în arest preventiv, în condițiile specificate la alin.(5), nu mai puțin de 3 luni până la numirea cauzei spre judecare, la stabilirea, în calitate de pedeapsă principală, a muncii neremunerate în folosul comunității, a amenzii sau a privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, acesta este liberat de executarea pedepsei de către instanța de judecată.

Raportând normele de drept citate la speță, în condițiile în care în privința lui Vladislav Bîcu nu sunt incidente prevederile art. 385 alin. (5), (6) din Codul de procedură penală, deoarece a fost achitat prin decizie pentru comiterea infracțiunii incriminate, ultimul este îndreptățit de a înainta o acțiune civilă, conform ultimei teze din art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală, ceea ce a și făcut la caz. Mai mult, norma dată conține o prevedere expresă în sensul dat, or, reclamantul nu poate fi lipsit de dreptul de acces la instanță.

Prin urmare, în sensul legal reliefat în vigoare la momentul formulării acțiunii, prevenitul avea două opțiuni de despăgubire pentru deținerea în condiții contrare art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale: 1) să primească despăgubiri conform art. 385 alin. (5), (6) din Codul de procedură penală; 2) să înainteze o acțiune civilă în instanță cu privire la încasarea despăgubirilor.

La caz este cert că Vladislav Bîcu nu a beneficiat de despăgubiri conform art. 385 alin. (5), (6) din Codul de procedură penală, drept urmare acesta în mod întemeiat s-a folosit de dreptul său la solicitarea acestora prin formularea acțiunii civile în justiție în ordinea procedurii civile, fapt stabilit expres în art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală.

În atare circumstanțe, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție apreciază ca fiind pripită, arbitrară și eronată constatarea instanței de apel cu referire la faptul că acțiunea nu urmează a fi judecată în procedură civilă. Instanța de apel nu a exercitat un control judiciar în fapt și în drept cu respectarea efectului devolutiv al apelului asupra ceea ce a hotărât prima instanță, însă eronat a încetat procesul, aplicând și interpretând greșit normele de drept pertinente speței, ceea ce a dus la soluționarea greșită a cauzei.

În altă ordine de idei, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție notează că prin încheierea din 19 iulie 2021 a Judecătorei Chișinău, sediul Centru, în temeiul art. 265 lit.a) din Codul de procedură civilă, s-a încetat procesul civil în prezenta cauză (Vol.I, f.d.134-139). Însă prin decizia din 02 noiembrie 2021 a Curții de Apel Chișinău s-a casat această încheiere, cauza fiind restituită pentru examinare în fond (Vol.I, f.d.157-164). Or, în motivarea soluției, în esență, instanța de recurs a reținut dreptul lui Vladislav Bîcu de a înainta o acțiune civilă în vederea reparării prejudiciului cauzat prin detenție în condiții contrare art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, fiind apreciată ca eronată soluția instanței de fond de încetare a procesului civil în baza art. 265 lit.a) din Codul de procedură civilă (Vol.I, f.d.163). În consecință, în rezultatul examinării fondului cauzei, s-a pronunțat hotărârea din 02 martie 2023 a Judecătorei Chișinău, sediul Centru (Vol.I, f.d.216, 221-228), asupra căreia urma a fi exercitat controlul judiciar de către instanța de apel în virtutea prevederilor

legale care o investesc cu o astfel de obligație, însă instanța ierarhic inferioară casând hotărârea primei instanțe, eronat a decis încetarea procesului civil, deși, la caz anterior s-a constatat dreptul reclamantului de a înainta o astfel de acțiune civilă, ceea ce a și determinat examinarea cauzei în fond, aspect reliefat supra.

La acest capitol, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reține ca fiind relevante argumentele recurentului prin care a pretins că, deși încheierea de încetare a procesului civil a fost casată prin decizia instanței ierarhic superioare, instanța de apel prin decizia din 09 noiembrie 2023 a încetat procesul contrar prevederilor legale și principiului securității raporturilor juridice.

Coroborând circumstanțele ce preced, se impune admiterea recursului, casarea integrală a deciziei instanței de apel, cu rejudecarea cauzei în instanța de apel, în alt complet de judecată, deoarece eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs. La rejudecarea cauzei, instanța de apel urmează să ia în considerare circumstanțele conturate anterior și să adopte soluția la caz atât prin prisma argumentelor părții reclamante, cât și a părții pârâte, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege, iar, în consecință, să adopte o soluție certă și coerentă sub aspectul temeiniciei/netemeiniciei acțiunii. Caracterul peremptoriu al concluziei instanței de judecată, urmează a fi stabilit în coraport cu circumstanțele cauzei și normele de drept material și procedural aplicabile speței.

În conformitate cu art.442, art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e :

Se admite recursul declarat de Vladislav Bîcu, reprezentat de avocatul Andrei Donică.

Se casează integral decizia din 09 noiembrie 2023 a Curții de Apel Chișinău, în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de Vladislav Bîcu împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la repararea prejudiciului material și moral cauzat în urma detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și compensarea cheltuielilor de judecată și se trimite cauza spre rejudecare în Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată.

Decizia nu se supune niciunei căi de atac.

Președinte, judecător

Stela Procopciuc

Judecători

Oxana Parfeni

Lilia Roic-Botezatu